

„ТАРТЮФ“ – ДЪРВОТО НА СЪВЕЩТА, КОГАТО КЪЩАТА СЕ ОКАЖЕ ТЯСНА

Даниела Борисова

133. CV „А. С. Пушкин“ – София

Резюме. Текстът разглежда идеята за провеждане на урок по реално произведение като възможност за активно участие на учениците. Показана е възможността учениците сами да изграждат хипотези, организират обсъждането им, създават логически разсъждения, търсят аргументация от литературния текст и намират графичното им изображение. Извършваната изследователска дейност, новата визия на учебния материал повишават запомнянето на урока. Изработването на естетическия материал води до емоционална удовлетвореност у децата.

Представена е практическа разработка въз основа на произведението „Тартюф“.

Keywords: Tartuffe; lesson; opportunity; active participation; students; hypotheses; emotional satisfaction

В часовете по литература често не остава време за разчупване на мисленето на учениците и разширяване на творческия им потенциал. Рядко се предоставят възможности за лични аргументирани позиции на подрастващите по поставен проблем върху литературна творба. Предложеният модел на урок е с цел да мотивира учениците да мислят индивидуално и групово, да ги насърчава графично да отразяват разсъжденията си и да изпитат удовлетворение от труда си. Предложеният вариант е и стъпка към създаване на мултимедийна презентация като рефлексия на наученото за Молиер и неговата знаменита комедия „Тартюф“.

Моделът на урок е като заключение на темата за Класицизъм с представител Жан Батист Молиер. Първи превод на комедията в България е направен от Алеко Константинов, а книгата е издадена през 1896 г.

Целите на урока са да развият езиковата и литературната компетентност на учениците, да повишават мотивацията им за четене с разбиране на художествен текст. Стимулирането им за групов и индивидуален начин за работа с литературна творба, в частност пиеса, води до развитие на творческия потенциал на подрастващите, до създаване на разбиране за време, литература,

период на литературата. Достига се до изграждане на един френски и български поглед върху произведението – майсторство и хуманизъм на Молиер и актуалност и злободневност на комедията.

Въведението на урока започва с коментар на особеност на драмата – тя е и литературен род, и произведение за сцена. Речта на персонажите в произведението определя събитийността му. Зримото действие ражда конфликт, който стои в основата на сюжетното развитие. Пиесата „Тартюф“ е класическо произведение. Молиер залага вечния въпрос за изграден дом и неговото разрушаване под влияние на външни фактори – семейните норми в дома на Оргон са нарушени от появилия се неканен гост Тартюф. Главният герой е имал множество прототипи сред френско духовенство на Франция през XVII век.

След въвеждащата част се дава ход на урока. За достигане на формулиране на фабулата на произведението предварително учениците са разделени на групи и са им поставени конкретни задачи – наблюдение на отделни персонажи от произведението, за да може да се изгради и съвместно изследване на проблем относно композиционните и сюжетните особености на пиесата. Под ръководството на учителя и с коментарите на учениците започва създаването на естетически материал от словесните твърдения.

Характерно за Класицизма е представяне на главния герой чрез речта на другите персонажи в произведението. Право на героя е да тръгне по предварително начертания път или да избере свой, различен от вече създадения. Госпожа Пернел и нейните най-близки от семейството се изобразяват графически в едно родословно дърво (на черната дъска). Майката на Оргон е като стожер на фамилията и нейно морално право е да характеризира всеки важен член от семейството, като определенията за най-близките ѝ хора са изречени по време на разпра помежду им. Възрастната жена не се свени да нагуби всеки един от тях в защита на новопоявилите се персонаж в дома на сина ѝ. Семейството е разбунено от появата на светия гостенин. В родословното дърво учениците отразяват отделните герои и вписват поне по една характеристика за тях, дадена от гневната госпожа. Според нея снаха ѝ Елмира е сдържана, разточителна, непорядъчна, внукът Дамис е недорасъл и глупав, внучката Мариана е тиха, плаха като агънце, шурейт на сина ѝ е глупав и наивен, а слугите са нахални. Дразнеца за нея е и проникателността на Дорина – прислужница на Мариана. Госпожа Пернел се отнася с уважение единствено към сина си и доведения в дома им гостенин на име Тартюф.

Първо и второ действие се характеризират с комизъм, предизвикващ смях. Няма нито сюжетно развитие, нито главен герой. Молиер умело вплита конфликта на пиесата, като отразява две житейски философии. Оргон се появява в края на първо действие. Авторът въвежда Тартюф чак в трето действие – драматически способ за представяне на героя. Като характерна черта на Класицизма е предварителната характеристика на персонаж чрез представата за

него от речта на други герои от произведението. Тартюф е с блестящ външен вид, а в хода на действието разкрива душевната си двулична природа. Той се превръща в синоним на лицемерие. Не сваля маската си до края на развитие на действието.

След като експозиционната част на пиесата е онагледена чрез родословно дърво, се преминава към определяне на главния герой – Оргон или Тартюф. Обръща се внимание чрез какви способности Молиер изгражда образа на Тартюф – име, речева характеристика, постъпки.

Преминава се към изграждането на втората част от визуалния проект, който е резултат от аналитичните коментари на ученици, представители на отделните групи. На дъската централно се чертае схема на къща – дома на Оргон. Тъй като госпожа Пернел напуска къщата на сина си още в началото на пиесата, името ѝ се поставя централно на мястото на вратата. Оргон е собственик и глава на семейството и заема мястото на единия прозорец (ляво). Новодошлият негов приятел Тартюф се отразява на мястото на втори прозорец (дясно).

Съгласно теорията на Класицизма героите могат да се разделят на групи по съответен признак. Вниманието на учениците се концентрира върху одобрение и неодобрение на присъствието на настанилия се Тартюф в дома на Оргон (на покривните линии се изписват понятията одобрение, неодобрение). Учениците имат задача да определят защитниците и противниците на главния герой, като мотивират изказванията си чрез интерпретация и аргументация на литературната творба. Взяма се мнението и на госпожа Пернел, която е най-върл защитник на героя. Според нея той е благочестив, праведник, чист радетел за добродетелността (характеристиките за Тартюф в знак на одобрение се изписват от дясната страна до името му). Възрастната е причина за развитие на драматичното действие в произведението. Проявява гняв срещу всички, които не приемат госта. Учениците извеждат извод за мотива на заслепление. Качествата, които притежава Тартюф според думите на героинята, се изписват дясно от името му. Г-жа Пернел е и последен персонаж, който проумява истината за измамника. Появата ѝ в началото и края на пиесата създава своеобразно рамкиране на произведението. Г-жа Пернел е наивна, предала го е и на сина си. Тя не търпи мнението на другите. Намира сили да признае грешката си едва когато на сина ѝ отнемат имуществото заради алчността на Тартюф.

Неодобрението намира място при изписване на имената на останалите герои на творбата. Подходящо е след образа на г-жа Пернел да се изведат и останалите женски образи. Впечатление прави Елмира – младата съпруга на Оргон и мащеха с не много голяма възрастова разлика от децата на съпруга си Дамис и Мариана. Неслучайно Молиер не коментира отношението мащеха – деца. Целта на сюжетното развитие е друга. Елмира е красива, разумна, тактична, вярна съпруга. Възпира Дамис публично да оповести ухаждането ѝ

от Тартюф, считайки, че дискретният двубой ще е по-добър от явната война. Бори се срещу похотливеца, но и срещу заблудата на Оргон (изписва се от лявата страна на Оргон). Противник на главния герой и съмишленик на Елмира е Дорина – прислугата на Мариана. Може да бъде определена като един от най-привлекателните образи в пиесата. Тя е находчива, остроумна и дебне всеки момент, в който да изобличи натрапника. Първа разграничава светия човек с лакомията и леността му. Мариана е плахо момиче, което не защитава любовта си от страх и уважение към баща си. Мариана е нерешителна, не забравя дълга си на дъщеря (изписва се под името на Оргон, а името на Дорина под името на Мариана). Валер е нейният любим, той негодува, че Мариана не защитава любовта им, когато разбира, че баща ѝ иска да я даде за съпруга на Тартюф. Дорина не само защитава влюбените, а и ги поучава какво могат и трябва да сторят. Синът на Оргон – Дамис, експлозивен по характер, наивно разкрива на баща си отношението на измамника към Елмира. Губи, защото е надхитрен от обясненията и признанието на Тартюф. Той е силно притеснен, че баща му отлага сватбата на сестра му с Валер. (Дамис се изписва в близост до Оргон, а Валер – до Мариана.) Учениците изписват до имената на героите качествата, които проявяват по време на разгръщане на сюжетното развитие.

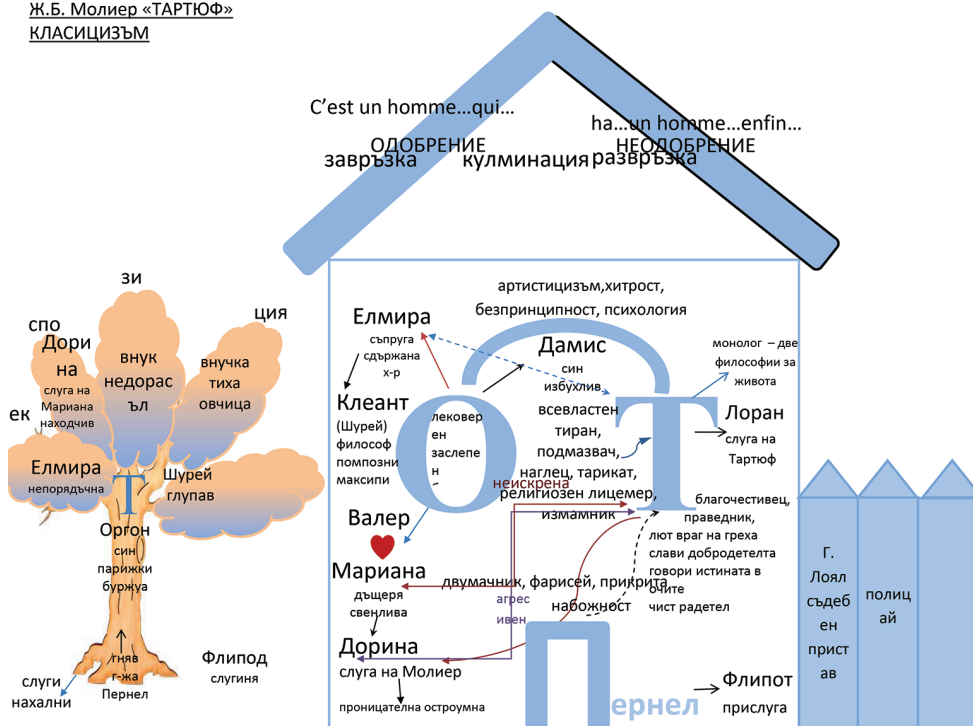
Но Оргон живее в своето заслепение. Не може да намери думи, с които да изрази възхищението си от Тартюф – „C'est un home...qui...ha...un home...enfin...”, или „Това е човек...който...ха...човек...най-сетне...” (изписва се над покривната част). Интересни са отговорите на учениците към коя група ще поставят героя. Той не е глупав, просто попада в плен на гостенина си. Важно е да се направят изводи дали се променя под влиянието на Тартюф. Молиер е събрал две противоположности в един дом. И двамата имат своите страсти – единият е наивник, заслепен в преценката си, а другият е нарицателно за лицемер, който проявява хитрост, безпринципност, но и добра психология, за да властва над добродетеля си (изписва се като връзка между героите).

На учениците се поставя въпрос да опишат кой всъщност е Тартюф! В корена на името стои старофренската дума „truffer“, която означава да лъжа, да мамя. Животът е грях за човека, у когото няма нищо свято. Целта на героя е лична изгода. Той с молитви извършва престъпни дела. Измамното му набожно слово се превръща в лично оръжие за злото. Тартюф с лекота навлиза в доверието на Оргон и го използва за постигане на личните си интереси. Един ловък мошеник, който се крие зад личното си смирение. Лицемерието не е единствен негов порок. Той е и лакомник, не се свени да задява прислугата, не се притеснява, че ще разбие любовта на Мариана, не е равнодушен към съпругата на благодетеля си. Не се притеснява да получи от Оргон цялото му имущество. Учениците имат задача да анализират интонацията на речта му, мимиките, жестовете му, да определят кои Божи заповеди нарушава божият човек.

Попаднал в словесен капан, Оргон се превръща в заплаха за собственото си семейство заради покровителството си над измамника. Заслепението му го кара да взема грешни решения. Превръща се в жалка играчка на злодея. Клеант – шурейт му, характерен положителен герой, честен, принципен, мъдър, предупреждава за измамното начало на благочестивеца, но остава нечут (изписва се до Елмира). Учениците изграждат образа на положителния персонаж в класическата комедия – кратко и схематично представяне от страна на автора. Оргон не търпи чуждото мнение за гостенина си. Дори решава да го омъжи за Мариана, която обича Валер. Готов е да жертва собствената си дъщеря, за да бъде благ с Тартюф. Не вярва и на сина си Дамис, който в защита на Мариана прави опит да отвори сетивата на баща си за реалността – Тартюф ухаства собствената му съпруга. Наглецът приема ролята на оскърбена жертва, а Оргон гони собствения си син заради него. В заслепението си бащата се отказва от децата си и приписва на Тартюф имуществото си. Късно разбира, че е подслонил под покрива на дома си един измамник и лицемер.

Развързка на интригата е решението на Елмира и Дорина да съставят план, с който да разкрият похотливостта на Тартюф. Само с ответна хитрост ще могат да сломят наглостта на похотливеца. Ражда се един от най-важните мотиви в произведението – мотивът на разобличаването. Оргон се скрива, а Елмира предизвиква Тартюф да разкрие собственото си истинско лице. Съпругът не реагира на покашлянията на любимата си, както е уговорката им, и Елмира трябва да прибегне до друго – предизвиква Тартюф. Комичен е моментът на любовни излияния. Резултатът е, че Тартюф се оказва в прегръдките на Оргон. Но натрапникът остава ненаказан. Превръща се във враг, който посяга на имането на този, който го е приютил в дома си. Маската на лицемерието и фалша му не пада дори когато влиза в къщата на добродетеля си със съдебен пристав. Кулминационен е моментът, когато Оргон разбира, че трябва да напусне къщата с цялото си семейство. Поведението му е подходящо за извеждане на мотива на оглупяването. Резултатът е загубата на дома. Тартюф не се успокоява с взимането на имението на добродетеля си. Пише донос, който загрозява Оргон с арест. Похвално е поведението на Валер в създалата се ситуация. Той се явява, за да е полезен на този, който го е обидил, предлага да му помогне да избяга, и рискува собствената си свобода. Достига се до изостряне на драматичното действие. Комедията придобива облик на трагедия до появата на обрат на сценичното действие – заповед на Краля за задържане на измамника Тартюф, прочетена от полиция. Моментът определя пълното разобличение на героя. Оргон отново притежава загубеното. Развързката на комедията е изненадваща и не кореспондира с логиката на предходните действия. Заповедта на Краля може да се тълкува като победа над лицемерието. В заключение на работата учениците достигат и до извода за характерна черта

Ж.Б. Молиер «ТАРТЮФ»
КЛАСИЦИЗЪМ

на класицизма – единство на действие, място и време, а сюжетната линия е – разобличение на Тартюф.

Рефлексия: организация на обсъждане на резултатите от извършената работа. Достигане до яснота, защо комедията е без развлекателен характер. Учениците сами изграждат хипотези, организират обсъждането им, обосновават ги, създават логически разсъждения, търсят аргументация от литературния текст и намират графичното им изображение на схемата. Изграждането на схемата е вид изследователска дейност. Новата визия на учебния материал дава информация за словесното изражение, а в рефлексията се установява, че учениците са повишили запомнянето ѝ. Изработването на естетическия материал води до емоционална удовлетвореност.

Предложението за провеждане на урок по произведението на Ж. Б. Молиер „Тартюф“ може да се разгледа като приложена форма на обратна връзка, като инструмент за диалогичност между учител и ученици. Това е начин на представяне на учебен материал, който ангажира вниманието и изисква мнението на всеки ученик. Изработването на схемата на урока делегира по-голяма отговорност на учениците да се въвлекат в процеса и самите те да изнесат в го-

лямата си част урока, което води до удовлетвореността им от положения труд.

Урокът е планиран за един или два учебни часа по преценка на учителя спрямо потенциала на обучаемите. Дава се възможност да работи целият клас. При възлагане на екипна работа учениците се организират бързо и трудът им е високоефективен. Креативният учител поставя предизвикателства пред подрастващите. Иновациите при представяне на урочната единица водят до създаването на визуалния ефект на творческата работа върху художествена творба. Графичното изображение разчупва формализма при преподаване, освобождава креативното мислене на ученика, повишава интереса към учебната дисциплина и води до гарантирани резултати.

Урокът е подходящ за осъществяване на междупредметна връзка в чуждозиковото обучение. Схематичната визуална разработка на сюжетното развитие на произведението може да се отрази на всички изучавани в училище езици – френски, английски, руски и други. Подходящо е за домашна работа да се постави тема за изработване на мултимедийна презентация като надграждащ елемент на вече свършената работа.

TARTUFFE – THE TREE OF CONSCIENCE, WHEN THE HOUSE SUDDENLY BECOMES NARROW

Abstract. The text deals with the idea of conducting a lesson based on a real novel as an opportunity for active participation of students. Shown is the ability for students to build hypotheses, organize their discussion, create logical reasoning, seek argument from the literary text and find their graphical image. The research done, the new vision of learning material, enhances the lesson learning. The production of aesthetic material leads to emotional satisfaction in children.

A practical development of lesson, based on the novel “Tartuffe”, is shown.

✉ **Ms. Daniela Borisova**

Principal

“A.S. Pushkin” Secondary School

Sofia, Bulgaria

E-mai: daniela.borisova@133sou.com